

Verwerking Archief Demetskaai

In de vorige nieuwsbrief (ArchiDoc News nr. 5) bespraken we al kort de dossiers 'burgerlijke slachtoffers 1914-1918'. Om de toegang tot het archief efficiënter te maken en de raadpleegbaarheid voor geïnteresseerden te garanderen, was het echter noodzakelijk de ordening van de reeks te herstellen. Een omvangrijke ingreep, die afgelopen zomer kon afgerond worden.

foto SVG-DOS

Het archief bestond bij de aanvang van de werken uit twee delen, elk met een omvang van meer dan vijfhonderd meter. Een eerste deel omvatte de eigenlijke erkenningsdossiers. Daarin vinden we de oorspronkelijke aanvraag van de betrokkene weer, samen met alle briefwisseling, eventuele overtuigingsstukken en natuurlijk ook de uitspraak van de rechtbank, welke besliste of de aanvrager al dan niet erkend werd. Een tweede deel bevatte de boekhouding; opnieuw met de uitspraak van de rechtbank, maar verder uitsluitend documenten rond de financiële afhandeling van de vergoeding. Voor iedere aanvrager bestonden dus in principe twee dossiers.

In samenspraak met het Algemeen Rijksarchief werd besloten dat vooral de eerste collectie een groot historisch belang had en dat de boekhoudkundige reeks vernietigd kon worden. Een willekeurige selectie van een honderdtal dossiers, verdeeld over het hele bestand, bleef bewaard als staal. Doorheen de jaren waren de erkennings- en boekhoudkundige series echter vermengd geraakt. De tweede reeks kon daarom maar ten dele zonder meer afgescheiden worden. Voor de overige dossiers was eerst een controle nodig.

Die controle en verwerking gebeurde tijdens de voorbije zomermaanden door twee groepen van elk vijf studenten. Iedere student nam telkens

honderd erkenningsdossiers voor zijn rekening. Eerst werd nagegaan of de volgorde van de mappen nog correct was. Vervolgens werd gecontroleerd of er ontbrekende nummers waren. Indien dit het geval was, dan werd uitgezocht of deze zich in de boekhoudkundige reeks bevonden. Het stuk werd er dan uit gelicht en opnieuw op zijn oorspronkelijke plaats in het archief geschoven. De rest van de boekhoudkundige dossiers werd vernietigd. Waar nodig, werden de mappen die te zeer aangetast of beschadigd waren, vervangen door nieuwe. Eenmaal het bestand hersteld was, volgde het verpakken van de dossiers in een wikkel van zuurvrij papier en vervolgens in dozen van het Rijksarchief. Tegelijk werden de oude rekken vervangen door nieuwe, beter aangepast aan de hoogte van de dozen.

Op twee maanden tijd werden 242000 dossiers verwerkt, 5734 archiefdozen gevuld en weggeplaatst in 117 rekken. Alles samen meet het archief nu 732 meter (tegenover ongeveer 1100 vóór de verwerking).

foto SVG-DOS

Eén van de belangrijkste conclusies van deze verwerking is dat het archief vollediger is dan aanvankelijk gedacht. Slechts op één plaats ontbrak een driehonderdtal nummers. Alle andere lacunes werden stap voor stap ingevuld doordat stapeltjes dossiers die aanvankelijk verkeerd geplaatst waren, nu opnieuw terecht kwamen. Het gebruiksgemak van het archief is daardoor enorm verbeterd, voor onderzoekers én archivariissen.

(Vervolg)

Bijzonder fonds: het “Miljard”-fonds

Oprichting van het “Miljard”-fonds¹

Bij de wet van 18 september 1953 vergoedt de Bondsrepubliek Duitsland de Duitse slachtoffers van vervolgingen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Acht Europese landen² komen in gemeenschappelijk front samen om Duitsland voor te stellen tegemoetkomingen toe te kennen aan hun onderdanen, maar omdat ze niet erin slagen een akkoord te bereiken over de te vergoeden categorieën slachtoffers, wordt beslist dat ieder land bilaterale onderhandelingen zal voeren met de B.R.D.

België wenste dat de politieke gevangenen, slachtoffers van de concentratiekampen, de vergoedingen zouden ontvangen. In deze categorie zitten evenwel personen die aangehouden werden wegens verzet die, in de zin van de Duitse federale wet, niet beschouwd worden als “slachtoffers” van het nationaal-socialisme omdat ze uit “vaderlandsliefde” gehandeld hebben. Evenzo voor de werkweigeraars die gedeporteerd werden omdat ze zich niet onderwierpen aan de verplichte tewerkstelling die door de bezetter werd opgelegd.

Na lange onderhandelingen werd uiteindelijk op 28 september 1960 een akkoord gesloten tussen België en de B.R.D., waarin de B.R.D. aanvaardt de Belgische personen die vervolgd werden wegens hun ras, hun geloof of hun levensovertuiging, te vergoeden. Over de verdeling van het bedrag (80 miljoen Duitse Mark, of één miljard Belgische Frank) zal ten slotte de Belgische regering vrij kunnen beslissen. De som zal in drie schijven verdeeld worden.

Politieke gevangenen, rechthebbenden op het statuut van politieke gevangenen en hun rechtverkrijgenden zullen deze vergoeding genieten. De langstlevende echtgenoten van de inlichtings- en actieagenten en van de weerstanders evenals van de slachtoffers van represailles of van veiligheidsmaatregelen zullen gelijkgesteld worden met politieke gevangenen op voorwaarde dat deze personen ernstig gewond raakten door de bezetter en overleden zijn aan de gevolgen van hun verwondingen binnen de dertig dagen na hun bevrijding.

In 1965 formuleerde de Joodse gemeenschap de wens een vergoeding te ontvangen voor hun vrijheidsbeperking (dragen van de Davidster, leven in de illegaliteit) tijdens de Tweede Wereldoorlog. Deze vergoeding werd hen geweigerd omdat men in dat geval ook de werkweigeraars en de weerstanders die ook in de illegaliteit geleefd hadden moest vergoeden. Er zouden dan te veel personen vergoed moeten worden en de som die iedereen zou ontvangen zou (belachelijk) laag geweest zijn.

De “Miljard”-fiches

Het “Miljard”-fonds bestaat uit genummerde fiches en een bestand op naam, evenals uit briefwisseling, documenten over de onderhandelingen en over de wetgeving waardoor een beter begrip van het fonds en een gedetailleerde studie over het onderwerp mogelijk zijn.

De “Miljard”-fiches bevatten identificatie-informatie (naam, voornaam, adres, documentnummer) en de bedragen van de toegekende

uitkeringen, niet alleen als politiek gevangene of rechtverkrijgende maar ook de uitkeringen die toegekend worden op basis van het “Miljard”-fonds.

Deze documenten met privé-informatie kunnen enkel door de slachtoffers zelf geraadpleegd worden, of in geval van overlijden, door hun rechtverkrijgenden. Aangezien deze fiches moeilijk te begrijpen zijn, stelt de DG Oorlogsslachtoffers doorgaans een attest op met daarin alle elementen van de fiche.

De onderzoekers die afhangen van een wetenschappelijke instelling en die dit fonds zouden willen bestuderen, zullen een aanbevelingsbrief van hun instelling moeten bezorgen evenals een positief advies van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en zullen de anonimiteit van de slachtoffers moeten waarborgen.

Statuten van nationale erkentelijkheid: de werkweigeraars

Naast de Burgerlijke Weerstanders, die een actieve strijd tegen de vijand hebben geleverd, erkende de besluitwet van 24 december 1946 nog een andere categorie personen die een houding van verzet tegen de vijand hebben aangenomen : de Werkweigeraars. Hun strijd is eerder passief gebleven maar was zeker niet zonder gevaar en hun houding wordt beschouwd als bijzonder verdienstelijk tegenover het vaderland.

medaille van de werkweigeraar, foto SVG-D05

Als Werkweigeraar kunnen worden erkend :

- de bewoners van de Oostkantons die zich vrijwillig hebben onttrokken aan de militaire dienst die door de vijand werd opgelegd.
- de personen die zich vrijwillig hebben onttrokken aan een arbeidsverplichting die door de vijand werd opgelegd.
- de erkende gedeporteerden voor de verplichte arbeidsdienst die zich ter gelegenheid van een verlof of bij ontsnapping, vrijwillig hebben onttrokken aan de door de vijand opgelegde arbeidsverplichting op voorwaarde dat deze weigering tot arbeiden dateert van vóór 6 juni 1944.

Daarnaast legt de wet ook nationaliteitsvoorwaarden op en bepaalt zij uitsluitingsgronden. Zo kunnen personen die een periode vrijwillig voor de vijand gewerkt hebben of personen die zich onwaardig gedragen hebben, worden uitgesloten van het statuut.

De betrokkenen moeten ofwel aantonen dat zij door de vijand werden gedwongen militaire of daarmee gelijkgestelde opdrachten te vervullen ofwel dat zij een bevel tot verplichte arbeidsdienst gekregen hadden ofwel dat zij erkend werden als gedeporteerde. Bovendien moeten

¹ Een gedetailleerde historische studie over het “Miljard”-fonds uit juni 2002 is beschikbaar bij de DG Oorlogsslachtoffers

² Engeland, Frankrijk, Nederland, Luxemburg, Denemarken, Noorwegen, Griekenland en België

zij aantonen dat zij zich vrijwillig aan de opgelegde verplichtingen onttrokken hebben.

J.B.D. Auftrags Nr : 10/4/11

Lfd. Nummer

Überweisungsschein Nr 4
(Für Abgabe-Arbeitsamt)

Name **PERREMANS**
Vorname **Edwardus**
Geburtsdatum **12-9-1919**
Geburtsort **Kampenhout**
Staatsangehörigkeit **B/M**
Familienstand **ledig** Bekenntnis

Zahl der unterstützungsberechtigten Angehörigen **xx**

Heimanschrift: **Molenkens straat 3**
Kampenhout

Teilnehmerüberweisung erfolgt an: **5997**

Auftragshendes L. A. A.: **SACHSEN**
A. A.:

Zugewiesen als **HILFSARBEITER**

Betrieb:

Arbeitsort: **Bahnstation**

Oberfeldkommandantur: **92**

Werbebeauftragter des RAM. Datum: **11-1-43**
Brussel

Überweisungsschein nr 4 – Perremans Edwardus, SVG-D05

De documenten van de Werbestelle zullen dan ook een belangrijke rol spelen in deze bewijsvoering : de oproepingen om te verschijnen voor de Werbestelle, het bevel tot dienstverplichting, documenten betreffende de maatregelen die getroffen werden om onwilligen op te sporen of te dwingen zich aan te bieden,...

PRAKTISCHE INFO

Onthaal van de bezoekers van de DG Oorlogsslachtoffers

Sinds 1 juli 2011 worden alle bezoekers van de DG Oorlogsslachtoffers onthaald aan de ingang Luchtvaartsquare 31. De ingang in de Lambert Crickxstraat 2 is niet meer voor het publiek toegankelijk en de vroegere onthaalruimte werd omgevormd tot wachtzaal.

foto SVG-D05

Deze wachtzaal, bestemd voor de bezoekers die geen gebruik maken van de leeszaal, is een conversatieruimte met een kleine tentoonstelling uit 2004, tijdens de renovatie van de Square.

Verschillende borden tonen de evolutie van de DG, sinds het Belgisch Commissariaat voor Repatriëring tot de oprichting van de huidige diensten (Archieven en documentatie, Statuten, Pensioenen en Renten).

Allerlei in vitrines voorgestelde archiefdocumenten geven een idee van de door de DG bewaarde fondsen.

Recente aanwinsten

ANTHOONS Johnny ; BORGERS Janien ; RAYMAEKERS Jan, Kortenaken en het konvooi van 8 mei 1944 : herinneringen aan Jozef Geens, Emile Joris, Adrien en Petrus Peeters, Henri Vanmolkot en Maurice Vanoeveren. - Kortenaken : [S.n.], 2009.

BECK Philippe ; VERHOEYEN Etienne, Agents secrets à la frontière belgo-allemande : des services de renseignements belges, alliés et allemands entre 1920 et 1940 dans la région d'Eupen. – In : Cahiers d'Histoire du Temps Présent = Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis. – N°21 (septembre 2009), P. 93 - 134

BERGNER Gabriele ; LEDER Jens, Sie waren unsere nachbarn : Jüdisches Leben in Teltow bis 1945. - Teltow : Teltower Stadt-Blatt Verlags- und Presse GmbH, 2011.

BERKHOFF Karel, De onbekende massagraven van Oekraïne. - Vught : Nationaal Monument Kamp Vught, 2009.

BERTRAM Ellen ; KRALOVITZ Rolf ; KRALOVITZ Brigitte, Menschen ohne Grabstein : gedenkbuch für die Leipziger jüdischen Opfer der nationalsozialistischen Verfolgung. 2, wesentlich erweiterte und verbesserte Auflage. - Leipzig : Passage-Verlag, 2011.

BRION Patrick, "REIMAHG" - Geschichte in Bildern = "REIMAHG" - A pictorial History. - [S.l.] : [S.n.], 2009.

BUYSCHAERT Marthe, Jef, onvoltooid verleden tijd. - [Jette] : [S.n.], 2010.

CHAGOLL Lydia, Les Tsiganes sous la croix gammée : le sort des communautés Sinti et Roma. - Bruxelles : Luc Pire, 2009.

DE CRAENE Tim, Terechtgesteld : Duitse executies in Oost- en West Vlaanderen 1941-1944. - Erembodegem (Aalst) : Uitgeverij Flying Pencil, 2009.

DE DIJN Rosine, Het schip van de laatste kans : Nazi's en Joden op de SS Serpa Pinto Rio de Janeiro - Lissabon - New York 1942. - Leuven : Uitgeverij Van Halewyck, 2009.

DESBOIS Père Patrick, Porteur de mémoires : sur les traces de la Shoah par balles. - [Paris] : Flammarion, 2009.

ELLIOTT Sue ; FOX James, The children who fought Hitler : a British outpost in Europe. - London : John Murray, 2009.

EMMERY Isabelle ; STEINBERG Maxime, Histoire et mémoire des juifs d'Anderlecht : années 20-40. - Anderlecht : Fédération nationale des Combattants de Belgique - section anderlechtoise, 2008.

MEINER Insa, Die Shoah in Belgien. - Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft (WBG), 2009.

MEMORIAL DE LA SHOAH DE PARIS ; YAHAD-IN UNUM, La Shoah par balles : les fusillades massives de juifs en Ukraine, 1941-1944 : dossier pédagogique = Shoah door kogels : de massale terechtstellingen van Joden in Oekraïne, 1941-1944 : pedagogisch dossier. - Bruxelles : Musée Royal de l'Armée et d'Histoire Militaire, 2010.

MEYER Ahlrich, Das Wissen um Auschwitz : Täter und Opfer der "Endlösung" in Westeuropa. - Paderborn : Ferdinand Schöningh, 2010.

NAIN Bernard, Le destin tragique de Rosa Storck. - In : "Notre village", bulletin du Cercle d'histoire locale d'Olloy-sur-Viroin. - N°19/20 (mai/décembre 2009), P. 1 - 26

OFFEN Jacques I. ; HAUSER Salomon, The story of a memorial : Bnei Akiva - Tikvateinu, Antwerp, in the Holocaust. - Israël : Shamaim LTD, 2010.

PAHAUT Claire, Nina Erauw : je suis une femme libre (1917 - 2008). - [Mons] : Hainaut Culture et Démocratie asbl, 2009.

PAHAUT-MATERNE Claire ; HAULOT Arthur ; HAZETTE Pierre, Une voix, une femme = Een stem, een vrouw. - Frameries : Centre technique et pédagogique de l'Enseignement de la Communauté française, 2000.

RIBOT Guillaume ; PESCHANSKI Denis ; BRUTTMAN Tal, Camps en France : histoire d'une déportation : Gerhard Kuhn. - [S.l.] : De l'effacement des traces, 2008.

RODEN Dimitri, Van aanhouding tot strafuitvoering : de werking van het Duitse gerechtelijke apparaat in bezet België en Noord-Frankrijk, 1940-1944. - In : Cahiers d'Histoire du Temps Présent = Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis. - N°22 (september 2010), P. 113 - 160

ROZENBLUM Thierry, Une cité si ardente... : les juifs de Liège sous l'Occupation (1940-1944). - Bruxelles : Luc Pire, 2009.

SCHÖNE Michael H., Abstempelungen deutscher Geldscheine 1944 in Luxemburg und Belgien. - Pirna : Michael H. Schöne, 2010.

SCHÜTZ Raymond, Achter gesloten deuren : het Nederlandse notariaat, de jodenvervolgving en de naoorlogse zuivering. - In : Tijdschrift voor Geschiedenis. - 123e jaargang N°1 (januari 2010), P. 63 - 77

TACK Laurent ; ADAMS Luc, De Deerlijkse omgekomen gedeporteerden in de tweede wereldoorlog. - In : Derlike. - 33ste jaargang N°3 (januari/februari/maart 2011), P. 79 - 91

TACK Laurent ; ADAMS Luc, De Deerlijkse omgekomen burgers en vluchtelingen in de tweede wereldoorlog. - In : Derlike. - 33ste jaargang N°4 (april/mei/juni 2011), P. 113 - 121

TALLIER Pierre-Alain ; NEFORS Patrick, Quand les canons se taisent = En toen zwegen de kanonnen = When the guns fall silent. - Bruxelles : Archives Générales du Royaume, 2010.

TIELEMAN Jean-Charles, Mayer-Quade Lager, entre répression et exploitation : étude quantitative et de fonds à partir de dossiers nominatifs conservés aux Archives du Service des Victimes de la Guerre. - Université Libre de Bruxelles (U.L.B.), 2011. - Mémoire de master.

TISON Véronique, Victimes de guerre. - In : La revue française de généalogie. - N°193 (avril/mai 2011), P. 43 - 48

VANDEBROEK Hannelore, Belgische vrouwen in Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog. - In : Science Connection. - N°22 (juli 2008), P. 24 - 27

VANDEN BOSCH Hans ; AMARA Michaël ; D'HOOGHE Vanessa, Guide des sources de la première guerre mondiale en Belgique = Archievenoverzicht betreffende de Eerste Wereldoorlog in België. Vol. 1 et 2. - Bruxelles : Archives Générales du Royaume, 2010.

VAN DE SOMPELE, Mondelinge geschiedenis. - Brugge : Sint-Lodewijkscollege Brugge, 2010.

VAN DOREN Pol, Wat vader niet vertelde. - [Essen] : [S.n.], [2010].

VANDORMAEL Herman, Verborgene oorlogsjaren : ondergedoken joodse kinderen getuigen. - Tiel : Lannoo, 2009.

VANDORMAEL Herman, Les enfants cachés se souviennent. - Bruxelles : Editions Racine, 2010.

VELGE Henri, L'activité de l'Oeuvre Nationale de l'Enfance (O.N.E.) pendant la guerre (1940-1945). - Bruxelles : Oeuvre Nationale de l'Enfance (O.N.E.), [1945 ?].

VERDEBOUT Adrien, La prison de Saint-Gilles sous l'occupation (1940-1944) : politiques répressives et structures de détention. - Université Libre de Bruxelles (U.L.B.), 2009. - Mémoire de licence.

WALD Robert, Le voyage du souvenir, juin 2010 : Alfred Wald, mon père. - [S.l.] : [S.n.], 2010.

ZACHARY Dominique, La patrouille des enfants juifs : Jamoigne 1943-1945. - Bruxelles : Editions Racine, 1994.

Contact

FOD Sociale Zekerheid
DG Oorlogsslachtoffers
Archief- en documentatiedienst
Luchtvaartsquare 31
1070 Brussel

Tel.: 02/528.91.59
Fax: 02/528.91.75

E-mail: archidoc@minsoc.fed.be
Website: <http://warvictims.fgov.be>

Hebben aan deze editie meegewerkt:

Gert De Prins, Marie Lejeune, Alexandra Matagne, Sylvie Vander Elst, Heidi Vanhoudt

Opmaak: DG Communicatie, FOD Sociale Zekerheid

Vertaling: Vertaaldienst, FOD Sociale Zekerheid

Verantwoordelijke uitgever: Claire Barette – december 2011.